

Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020

Lausuntopyyntö esityksestä kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

kyllä pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 1

Nähdäksemme jäljityssovellus kannattaa ottaa nyt käyttöön ja arvioida sen tarkoituksenmukaisuutta käytöstä saatujen kokemusten valossa ennalta määriteltyjen tavoitteiden ja kriteerien valossa (esim. kuinka suuri osa väestöstä ottaa sovelluksen käyttöön, kuinka paljon väestöä pystytään testaamaan ja kuinka moni altistumisilmoituksen saaneista on yhteydessä terveydenhuoltoon jne.).

Seurantasovellusta koskevien lainsäädäntömuutosten toteuttaminen tulee avaamaan monia oikeudellisia kysymyksiä, joiden käsittelemiseen kuluu mm. perustuslakivaliokunnassa aikaa. Samaan aikaan Vaasan sairaanhoitopiirissä käytetään jo seurantasovellusta nykyllä lainsäädännön nojalla. Eli sovelluksen käyttäminen lienee lähtökohtaisesti jo nykytilanteessa oikeudellisesti mahdollista. Lainsäädäntömuutoksilla kuitenkin tavoitellaan sitä, että tartuntatautilakiin lisättäisiin THL:lle sovellukseen liittyviä tehtäviä. Esityksessä ei perustella, miksi paikallisia kokeiluja ei voisi laajentaa valtakunnallisiksi, miksi lainsäädäntömuutoksia edellytetään ja mitä etuja saavutetaan sillä, että sovellusta koskevat asiat säädetään THL:n ja mahdollisesti Kelan tehtäviksi. Perustelut olisi tärkeä sanoittaa valmistelun avoimuuden ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

ei

Avoimet huomiot koskien kysymystä 2

Kuvassa 1. Esitetty keskitetty protokolla, jossa kontaktitiedot COVID-19 positiiviseksi testattujen henkilöiden laitteilta tallennetaan taustajärjestelmään, on yksityisyydensuojan kannalta altis

arvostelulle. Euroopan Komissio ei suosittele keskitettyjä malleja ja suuret älypuhelimien alustatoimijat Google ja Apple ovat ilmoittaneet, etteivät tule tukemaan niitä käyttöjärjestelmätasolla. Lisäksi keskitetty malli voi tehdä yhteentoimivuuden kehittämisen haastavaksi muiden maiden järjestelmien kanssa jatkossa. Euroopan tietosuojaneuvosto ei ole ottanut arkkitehtuuriin kantaa, mutta on todennut, että datan minimointi on hajautetuissa järjestelmissä keskitettyä helpommin toteutettavissa. Jatkovalmistelua varten olisi hyvä arvioida avoimesti hajautetun ja keskitetyn arkkitehtuurin hyötyjä ja haittoja, erityisesti sovelluksen julkaisun aikataulun kannalta.

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

ei pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 3

Sovelluksen käyttöönotto on nähdäksemme mahdollista tehdä varsin vähäisillä tai kokonaan ilman lainsäädäntömuutoksia, jos sovellus toteutetaan hajautetusti. Tällöin lähtökohtana on, etteivät viranomaiset käsittele tunnistettua henkilötietoa, vaan altistumisvaroituksen saaneet henkilöt ovat itse yhteydessä terveydenhuoltoon, jonka jälkeen yhteydenpito voidaan hoitaa nykyllä lainsäädännön puitteissa. Käytännössä henkilön saama yksilöllinen tieto altistuksesta yhdistettynä ohjeistukseen toimisi varsin tehokkaana kannustimena olla yhteydessä terveydenhoitoviranomaisiin, jolloin viranomaisille kehitettävän uuden rekisterin rajahyöty jäisi varsin pieneksi – ottaen huomioon sen vaatimat lainsäädäntö- ja tietojärjestelmävaatimukset.

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

-

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Elinkeinoelämän näkökulmasta jokainen päivä on tärkeä siinä, mitä nopeammin virustilanteesta johtuvista rajoituksista voidaan hallitusti luopua. Toteutustavasta riippuen uskomme sovelluksesta olevan hyötyä erilaisten rajoitusten nopeammassa purkamisessa ja rajoitusten paremmassa kohdentamisessa, sekä virustilanteen hallinnassa yhteiskunnan avautuessa.

Vientipotentiaali: Suomessa Ketju-hankkeessa on maailman mittakaavalla erittäin pitkälle vietyä ja laadukasta kehitystyötä, samoin kuin jatkuvaa yhteydenpitoa eri maiden vastaaviin kehityshankkeisiin. BF on jo organisoinut Ketju-ekosysteemi-hanketta nimenomaan vientiä ajatellen.

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Sovelluksen hyödyllisyyteen vaikuttaa merkittävästi se, kuinka laajasti se otetaan käyttöön. Tähän mennessä valmistelu ei ole ollut avointa ja aiheesta on tihkunut usein virheellistä tietoa julkisuuteen virallisen tiedottamisen puuttuessa. Tämä on riski sille, kuinka yleinen mielipide sovelluksesta muodostuu.

Julkisuudessa esitetyt tiedot sovelluksen kustannuksista (3.25 M€) ovat nähdäksemme ylimitoitettuja ja herättävät kysymyksen siitä, että ollaanko sovellusta varten tekemässä

mahdollisesti mittavia ja turhia taustajärjestelmämuutoksia, joiden toteuttaminen vältettävissä olevien kustannusten ohella viivästyttäisi käyttöönottoa. Viestinnän kustannukset (1.4M€) ovat taas näkemyksemme mukaan alimitoitettuja.

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

- Immunitietin osoittaminen (ns immuniteettipassi) on asia, joka tulee väistämättä esille pidemmällä aikavälillä ja joka kannattaa pyrkiä huomioimaan myös osana digitaalisten keinojen valikoimaa (mm tämän sovelluksen suunnitteluvaiheessa).

- Koronaseurantasovellusten kansainvälinen tilanne elää ja muuttuu joka päivä ja varsinkin mahdollisen eurooppalaisen/kansainvälisen standardin osalta. Sama pätee myös Googlen ja Applen käyttöjärjestelmätason tuen kohdalla. Jatkuvasti muuttuvien reunaehtojen tilanteessa kehityksen täytyy tapahtua poikkeuksellisen ketterällä tavalla, jossa seurataan ja valmistaudutaan jatkuvasti useampaan eri skenaarioon. Tämä asettaa poikkeuksellisia haasteita hankkeen johtamiselle – niin kehitystiimin kuin myös viranomaisten suuntaan. Suosittelemme että projektille rekrytoitava hankepääällikkö keskittyy johtamaan hallinnon päätöksentekoa ja sen ripeyttä ja sujuvuutta.

- Esityksessä on vain lyhyesti tuotu esille eri väestöryhmiin liittyviä näkökohtia. Esimerkiksi ikääntyneillä tai alaikäisillä ei välttämättä ole mahdollisuuksia tai kykyä käyttää älylaitteita edellyttäviä sovelluksia. Tältä osin on viitattu vain kansainvälisten mallien mukaisesti toteutettuihin “puettaviin tai mukana pidettäviin välineisiin”. Tätä tarvetta ja näitä välineitä tulisi kuvata avoimesti ja läpinäkyvästi, jotta olisi mahdollista löytää nopeasti ne yritykset ja asiantuntijat, joilla on jo kokemusta, osaamista ja valmius kyseisten välineiden valmistamiseen.

- Esityksessä todetaan, että jäljityssovellus ei tallenna tunnistesteellistä henkilötietoa, vaan yksilöllisiä pseudonymisoituja tunnisteita, jolloin yksittäiset lähikontaktissa olleet henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Jos kuitenkin jossain keskitetyssä terveysviranomaisten hallinnoimassa “taustajärjestelmässä” on olemassa avain, jolla pseudonymisointi puretaan henkilöiden tunnistamisen tarkoituksessa, olisi kyse henkilötietojen käsittelystä ja siten taustajärjestelmän tietoturvanäkökohtiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Esityksestä jää epäselväksi, että mikä taho tallentaa tunnisteet, kun jokaiselle sovelluksen käyttöönottajalle luodaan pseudonymisoitu tunniste. Olisiko se sovelluksen omistaja/rekisterinpitäjä THL vai palveluntuottaja Kela? Vai terveysviranomainen, mikä käsitteenä jää esityksestä epäselväksi. Esityksessä todetaan, että viranomaisen toteuttama palvelu kytkeytyy terveydenhuollon järjestelmään, mutta ei kuvata miten ja miltä osin tieto liikkuu viranomaisen ja terveydenhuollon välillä.

- Esityksen mukaan kerätty tieto hävitetään, kun sen säilyttäminen ei ole käyttötarkoituksen mukaan enää perusteltua. Mikä olisi tiedon laillinen käyttötarkoitus? Ja miten varmistetaan, ettei tieto ole THL:n rekistereistä käytettävissä esimerkiksi sote-tietojen toissijaista käyttöä koskevan lain nojalla muihin laillisiin käyttötarkoituksiin, kuten tieteelliseen tutkimukseen tai tilastointitarkoituksiin? Voisi olla tarkoituksenmukaista arvioida tietojen säilytysaikaa näitä vasten. Säilyttämisen reunaehjoja ei

ole esityksessä arvioitu tarkemmin. Sovelluksen keräämien tietojen käyttö on tarkoitus lopettaa epidemian päättyessä. Koska epidemian kesto-aika on epämääräinen, tulisi käytölle määrittää tarkemmat reunaehdot. Siinä tulisi lisäksi huomioida tietojenvaihdon kansallinen ja kansainvälinen yhteentoimivuus, joka ulottunee pidemmälle ajanjaksolle kuin epidemian kesto kansallisesti.

- Esityksessä todetaan, että jäljityssovellus ja sen taustajärjestelmä toteutetaan perusoikeuksista, tietosuojasta ja tietoturvasta huolehtien. Kuitenkaan ei ole tuotu esille mistä perusoikeuksista on kyse ja minkälaista punnintaa niiden välillä tullaan käymään tai millä perusteilla. Oletettavasti kyse on oikeudesta terveyteen ja oikeudesta yksityisyyden suojaan. Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä useita muita lakihankkeita, joissa käydään vastaavaa punnintaa ja siten perusoikeuksien punnintaa koskevalla arvioinnilla tulee olemaan merkittävää ennakkoratkaisunomaista arvoa. Edellä kuvatut asiat tulevat epäilemättä vaikuttamaan sovelluksen käyttöönoton aikatauluun.

- Taustajärjestelmää ei ole kuvattu. Olettaen, että se toteutetaan viranomaisvetoisesti, tulisi uusi tiedonhallintalaki sovellettavaksi ja sen myötä tiedonhallintalain tarkoittama riskianalyysi tehtäväksi.

- Kun henkilö on suostumuksellaan ladannut sovelluksen ja altistusta koskevan tiedon saatuaan antanut tietonsa terveystietojensa käyttöön, voisiko hän vielä tässä tilanteessa perua suostumuksensa ja minkälaiset oikeusvaikutukset suostumuksen peruuttamisella olisi? Mikä olisi viranomaisen käsittelyperuste henkilötietojen käsittelylle?

- Esityksessä mainittuja suojatoimia ei ole yksilöity. Alaikäistä koskevat päätökset tekee huoltaja. Olisiko sovelluksen lataaminen rutiininluonteinen toimenpide, johon edellytetään yhden huoltajan suostumus vai merkittävä asia, johon vaaditaan kahden huoltajan suostumus? Voiko lapselle ylipäätään ladata sovellusta vai kehitetäänkö heille vaihtoehtoinen tapa seurata tartuntoja? Miten huomioidaan perheiden sisäiset ristiriitatilanteet ja lapsen etu näissä tilanteissa?

Liede Sandra
Teknologiateollisuus ry